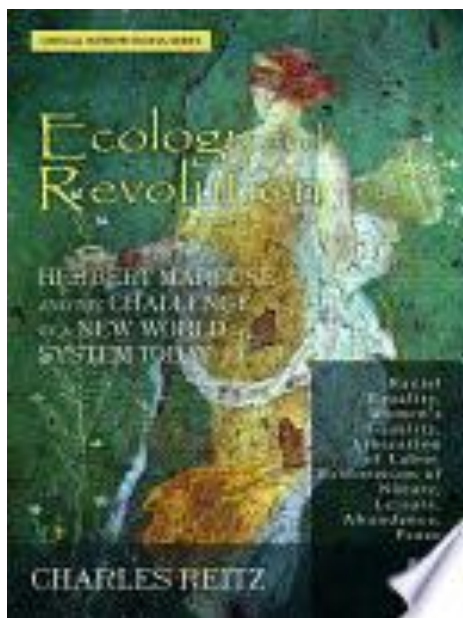

Book Review:

Ecology and Revolution: Herbert Marcuse and the Challenge of a New World System Today

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์**

Pricha Piampongsan***

Charles Reitz. (2019). Ecology and Revolution: Herbert Marcuse and the Challenge of a New World System Today. New York : Routledge. 194 pages

หนังสือเล่มนี้อยู่ในชุดวิชาการของนักทฤษฎี Henry Giroux “Critical Interventions ” ซึ่งเป็นแนว Critical Education หรือ Critical Pedagogy (การศึกษาแนววิพากษ์) Ecology and Revolution “นิเวศวิทยาและการปฏิบัติ” มีรากฐานความคิดมาจากนักคิด Critical Theory (ของสำนักนักคิด Frankfurt School) ที่ชื่อดังระดับโลก คือ Herbert Marcuse ภารกิจของหนังสือคือการทำความเข้าใจกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นต้นตอของความไม่เสมอภาคกันในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านชนชั้น ทางด้านเชื้อชาติ และเพศสภาพ โดยเชื่อมโยงกับแนวคิด “การปฏิบัติทางนิเวศ” นอกจากจะใช้ทฤษฎีวิพากษ์ที่เรา รู้จักกันดีแล้ว ยังมีการนำเสนอใหม่ๆ ที่ไม่มีใครรู้จักจากสถาบันวิจัยสังคมของสำนักนักคิด Frankfurt School มาใช้ด้วย หนังสือเล่มนี้ยังได้นำเสนอด้วยว่าการแสวงหาทางเลือกใหม่ของระบบโลกเป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และปฏิบัติได้ด้วย ไม่ว่าพลังอำนาจจะทำการต่อต้านอย่างรุนแรงก็ตาม Prof. Charles Reitz ผู้เขียนใช้แนวคิดแบบนิเวศวิทยาการเมือง

**นักวิชาการอิสระ ด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง (Email: p.piampongsant@gmail.com)

***Independent Academician in Political Economy. (Email: p.piampongsant@gmail.com)

ผสมผสานกับเศรษฐศาสตร์การเมือง แนวราดิกัล เป็นพื้นฐานการวิเคราะห์เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม โดยมี “Commonwealth Economy” เป็นศูนย์กลางความคิด Commonwealth Economy หมายถึง เศรษฐกิจแห่งความสุขสมบูรณ์ของสังคมส่วนรวม ไม่ใช่เศรษฐกิจของความมั่งคั่งแบบทุนนิยม แต่เป็นเศรษฐกิจของประชาชนและความสุขของประชาชน จุดมุ่งหมายของเศรษฐกิจแนวนี้คือ Green Commonwealth ความสุขสมบูรณ์ของประชาชนบนพื้นฐานของนิเวศวิทยาโดยมีหลักการที่สำคัญคือ

Green Wealth

การปฏิบัติเพื่อการปลดปล่อยทางนิเวศ

ความเสมอภาคทางเชื้อชาติและเพศสภาพ

การปลดปล่อยชนชั้นแรงงาน

การฟื้นฟูธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

การแสวงหาความอุดมสมบูรณ์บนพื้นฐานของสันติธรรมและการมีเวลาว่างมากขึ้นมีเวลาพักผ่อนมากขึ้น

หนังสือเล่มนี้ “Ecology and Revolution” เขียนโดย Prof. Charles Reitz ซึ่งถือกันว่าเป็นนักวิชาการระดับนำที่ศึกษาว่าความคิดของ Herbert Marcuse และสามารถตีความและอธิบายแนวคิดของ Herbert Marcuse ได้ดีที่สุด ใครเป็นผู้เขียนหนังสือเล่มนี้? Charles Reitz เป็นนักวิชาการรุ่นใหม่ในค่าย Critical Theory มีผลงานหลายเล่มที่สำคัญๆ คือ

Philosophy and Critical Pedagogy (2016)

Crisis and Commonwealth: Marcuse, Marx, McLaren (2015)

Art, Alienation and the Humanities: A Critical Engagement with Herbert Marcuse (2000)

ทั้งหมดนี้เป็นการนำเสนอและการวิเคราะห์ความคิดของ Marcuse อย่างเป็นระบบ Reitz ยังดำรงตำแหน่งผู้บริหารสมาคม International Herbert Marcuse Society อีกด้วย Charles Reitz เป็นอาจารย์ทางด้านปรัชญาและสังคมศาสตร์ Kansas Community College, Kansas City, Mo, USA จุดเน้นหลักของงานเขียนและงานวิจัยเป็นเรื่องเกี่ยวกับทฤษฎีสังคมวิพากษ์ ทฤษฎีการเมือง แนวคิดนิเวศสังคมนิยม แนวคิดทางเลือกใหม่ที่ไม่ใช่ทุนนิยม เป็นผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ ตีความ และฟื้นฟูทฤษฎีวิพากษ์ของ Marcuse ถือได้ว่าเป็นอาจารย์คนสำคัญที่สุดที่เผยแพร่แนวคิดของ Marcuse และปรับปรุงความคิดนี้ให้เข้ากับศตวรรษที่ 21

ปัจจุบัน Reitz ให้ความสนใจแก้ปัญหา “ประชานิยมและทุนนิยมแนวอำนาจนิยม” ซึ่งเป็นของคู่กันในยุคใหม่นี้ (Authoritarian Capitalism) โดยเริ่มต้นจากรากฐานทฤษฎีวิพากษ์ของ Frankfurt School ซึ่งเคยต่อต้านระบอบอำนาจนิยมและลัทธิฟาสต์ซิสต์ของ Hitler ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สองมาแล้ว สำนักคิดนี้รวมถึง Marcuse มีความคิดเห็นว่า การที่บางประเทศมีผู้นำเป็นฟาสต์ซิสต์ ไม่ใช่เป็นเพราะถูกชักนำ ผู้นำแบบนี้ดำรงอยู่ได้ก็เพราะประชาชนส่วนใหญ่ถูกหลอกล่อมโดย “วัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม” มาตั้งแต่เกิด และมีชีวิตอยู่ในสังคมมิติเดียว ที่ไม่มีการวิพากษ์ ไม่มีการต่อต้าน อำนาจ และยังมีนิยมชมชอบในอำนาจอีกด้วย (แบบสังคมเยอรมันในยุค

ฮิตเลอร์ หรือ สังคมอเมริกันในยุคปัจจุบัน) กล่าวโดยสรุปทั้งผู้นำและประชาชนผู้ตาม เหมาะสมที่จะอยู่คู่กันเพราะทั้งคู่เป็นพวก “อำนาจนิยม”

เกี่ยวกับ Marcuse และความคิดของ Marcuse เราคงจะต้องสรุปให้ผู้อ่านได้รับรู้บางสิ่งบางอย่างในวงการสังคมศาสตร์แนววิพากษ์ทั่วโลก (Critical Social Science) Marcuse เป็นนักคิด นักปรัชญา นักทฤษฎี ที่รู้จักกันทั่วไป แต่ในสังคมไทยอาจไม่เป็นที่รู้จักกันมากนัก เพราะสังคมศาสตร์ไทย ถูกครอบงำระบบคิดแบบมิตติเดียว มาตลอด หมายถึงการถูกครอบงำความคิดแบบอเมริกันที่ไม่การวิพากษ์ (Critique) ไม่มีการต่อต้าน (resistant) โครงสร้างอำนาจและไม่มีการเคลื่อนไหวไปสู่ระบบโครงสร้างสังคมทางเลือกแบบใหม่ สังคมศาสตร์แบบอเมริกัน/ไทย สอนให้คนยอมรับระบบ รักษาแบบที่ดำรงอยู่ และทำทุกอย่างเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ระบบ สังคมศาสตร์แนววิพากษ์แบบ Marcuse สอนให้เราวิพากษ์ระบบ วิพากษ์ทฤษฎี ต่อต้านระบบและการรื้อถอนระบบ หนังสือ Ecology and Revolution ของ Reitz ต้องถือได้ว่าเป็นเล่มที่ดีที่สุด ใหม่ที่สุด (2019) ในการแนะนำความคิดของ Marcuse ให้เป็นที่รู้จัก

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ Ecology and Revolution ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิดทางทฤษฎีวิพากษ์ของ Herbert Marcuse ได้แก่

เส้นทางความคิดทางปรัชญาของ Marcuse (บทที่ 2)

ความคิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองของ Marcuse และแนวคิดมนุษยมิตติเดียว และในสังคมมิตติเดียว (บทที่ 3)

ลัทธิมาร์กซ์และวิชาวิธี (Dialectics) ของ Marcuse (บทที่ 5)

ทฤษฎีวิพากษ์ของ Marcuse กับแนวคิดวิพากษ์ (Critique, บทที่ 6)

นอกจากนั้นเป็นการนำเสนอแนวคิดหลักของหนังสือเล่มนี้ คือ

ภาพลักษณ์ของระบบโลกใหม่ตามแนวคิดของ Marcuse (บทที่ 1)

รากฐานจริยศาสตร์สมัยใหม่และทฤษฎีแรงงานที่เน้นแนวคิดใหม่ คือ “Commonwealth Labor” แรงงานผลิต ความมั่งคั่งเพื่อส่วนรวมไม่ใช่ทุน (บทที่ 4)

นิเวศวิทยาและการปฏิบัติ (บทที่ 7)

ตามแนวคิดของ Rietz เขาสรุปว่าปัญหาใหญ่ของสังคมทุนนิยม ไม่ใช่เป็นปัญหาของความจน/หรือความทุกข์ยาก แต่เป็นปัญหาของความไม่เท่าเทียมกันทางด้านชนชั้น เชื้อชาติ สีผิว และเพศสภาพ ซึ่งนับวันจะกว้างมากขึ้น และเขาเห็นด้วยกับ Marcuse ที่บอกว่า ความมั่งคั่งของคนกลุ่มหนึ่ง (กลุ่มทุน) กับการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยของทุนนิยมก็เป็นปัญหาใหม่ของทุนนิยมสมัยใหม่ที่สร้างความไม่พอใจให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่อันจะเป็นแรงกระตุ้น ให้มีการเคลื่อนไหวเพื่อแสวงหาสังคมแบบใหม่ แนวคิดที่สำคัญของ Marcuse พุดถึงการขูดรีด/ครอบงำ แรงงานโดยทุน ในขณะที่เดียวกันก็มีการขูดรีด/ครอบครอง ธรรมชาติด้วย Marcuse สรุปไว้ตั้งแต่ปี 1972

ทุนนิยมผูกขาดทำสงครามต่อต้านธรรมชาติทั้งสองระดับ ธรรมชาติของมนุษย์และธรรมชาติของนิเวศทั้งมนุษย์และธรรมชาติต่างก็ขูดรีดโดยระบบทุนนิยมพร้อมๆกัน ยิ่งทุนต้องการกำไรและการสะสมทุน ทุนก็ต้องขูด

รีดแรงงานมากขึ้น ขูดรีดธรรมชาติมากขึ้น ขัดแย้งกับทุนมากขึ้น นี่คือการขัดแย้งภายในระบบ 2 ระดับ (internal contradiction) ของทุนนิยมสมัยใหม่ ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิวัติสังคมแนวใหม่ (Marcuse, 1972, Ecology and Critique of Society) นี่คือการที่ Marcuse กล่าวไว้เมื่อ 50 ปีมาแล้ว มาถึงบัดนี้ความคิดของ Marcuse ยิ่งปรากฏให้เราเห็นเด่นชัดมากขึ้นตลอดเวลา หลายทศวรรษที่ผ่านมาทุนนิยมโลกได้กลายเป็นทุนนิยมไร้ค่า ขูดรีด กดขี่ ครอบงำ และครอบครอง แรงงาน/ทรัพยากรธรรมชาติทั่วโลกจนเกิดการทำลายล้างในระดับกว้างอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน เมื่อ 50 ปีก่อนหน้านั้น Marcuse ได้สรุปไว้แล้วว่า ธรรมชาติทางนิเวศก็คือการปฏิเสธรากเหง้าของทุนนิยมนั่นเอง กฎของนิเวศวิทยาต้องขัดแย้งกับกฎของการสะสมทุนของทุนนิยม ที่ต้องการแสวงหาผลกำไรอย่างไร้ขอบเขตจนเกินขีดจำกัดทางนิเวศ (Marcuse, 1979, Ecology and Revolution)

ในบทสุดท้ายของ “Ecology and Revolution” ผู้เขียนสรุปว่า Marcuse มีความคิดว่าเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกของประชาชนต่างๆ เราจะต้องมีความคิดแบบใหม่ ซึ่งเรียกว่า Radical Political Economy หรือ เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบแนวราดิกัล ซึ่งหมายถึง ความคิดวิพากษ์ระบบแบบถอนรากถอนโคนทางด้านการเปลี่ยนแปลงระบบก่อนที่จะปฏิวัติสังคม เราต้องปฏิวัติความคิดจิตสำนึกของผู้คนเสียก่อน และ Marcuse ได้ยึดคติพจน์ของ Marx ข้อหนึ่งซึ่งไม่ค่อยมีคนรู้จัก นั่นคือ “แรงงานคือบิดาแห่งการสร้างความมั่งคั่งทางวัตถุ ผืนดิน/ธรรมชาติคือมารดา” Marx (รวมทั้ง Marcuse และ Rietz) ต้องการจะย้ำว่าเราจะต้องพิทักษ์รักษาและปกป้องทั้งแรงงานและธรรมชาติ พร้อมๆ กันไปเพื่อสร้างความสุขสมบูรณ์ให้แก่คนส่วนใหญ่และธรรมชาติในเวลาเดียวกัน

กล่าวโดยสรุปในหนังสือเล่มนี้ Ecology and Revolution นอกจากเราจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาและความคิดพื้นฐานของทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory) แล้ว เรายังได้รู้จักกับแนวคิดที่สำคัญของ Marcuse นั่นคือ Radical Political Economy ซึ่งมีภารกิจสองด้านคือ วิพากษ์ระบบทุนนิยม รวมทั้งวิพากษ์ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ ที่สนับสนุนอุดมการณ์ทางทุนนิยม ในขณะเดียวกัน Radical Political Economy ก็นำเสนอการรื้อถอนระบบทุนนิยม และเดินทางไปสู่สังคมนิยมยูโรเปียที่ Marcuse เรียกว่า “สังคมนิยมแนวมนุษยนิยม” (Humanist Socialism)

ตามแนวคิดของ Marcuse สังคมนิยมไม่ได้หมายถึงการจัดระบบสวัสดิการสังคมแบบรอบด้านเท่านั้น แต่ยังหมายถึง การสร้างสังคมที่มีประชาธิปไตย มีความยุติธรรม และข้อสำคัญที่สุดก็คือเห็นสังคมที่ล้มล้างระบอบการขูดรีดครอบงำทุกรูปแบบ ที่ก่อให้เกิดความแปลกแยก (Alienation) เห็นความสำคัญที่ก้าวกระโดดทางคุณภาพ ที่มนุษย์มีวิถีชีวิตที่อิสระเสรี และดำรงอยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติและกฎของนิเวศวิทยาเป็นวิถีชีวิตที่ปลอดจาก “มลภาวะ” ทั้งปวงทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง “การวิพากษ์” ของ Marcuse จึงเน้นการวิพากษ์เพื่อปรับเปลี่ยนจิตสำนึกอันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนสังคมทั้งระบบ (Transformation of Consciousness and Society)